

NOVA AKROPOLA

Z A B O L J E G Č O V J E K A I B O L J I S V I J E T

SAMOTRAČKI MISTERIJI

Jaspers – Duhovna
situacija vremena

SIMBOLIZAM
ZASTAVE

BERNSTEINOV
GLAZBENI SVIJET

JEZIK NAZCA
LINIJA

4

14

17

NOVA AKROPOLA

ZA BOLJEG ČOVJEKA I BOLJI SVIJET

10 | 2020. WWW.NOVA-AKROPOLA.COM

Sadržaj

4 SAMOTRAČKI MISTERIJI

Barbara Milošević Mujić

10 KARL JASPERS

Duhovna situacija vremena

Vlado Janković

12 SIMBOLIZAM ZASTAVE

Marin Božić

14 BERNSTEINOV GLAZBENI SVIJET

Stela Zorić

17 JEZIK NAZCA LINIJA

David Braić

Impresum:

Glavni urednik: Andrija Jončić

Izvršna urednica: Nataša Žaja

Urednici rubrika: Dijana Kotarac, Ana Jončić, Jerko Grgić, Nataša Žaja, Branko Zorić, Damir Krivdić

Lektura: Vedrana Novović, Branka Žaja

Tehničko uredništvo:

Svetlana Pokrajac, Matija Prević

ISSN 1849-6237

Izdavač:

NOVA AKROPOLA - kulturna udruga

Illica 36, 10000 Zagreb

Tel: 01/481 2222

web: www.nova-akropola.hr

e-mail: info@nova-akropola.com

Pitanja o univerzumu i njegovim nedokučivim zakonima kao i pitanja o čovjeku i njegovoj ulozi u tome, često su latentno prisutna u nama. Mogu se pojaviti u obliku određenih nemira i slutnji, u nastojanju da stvorimo nešto lijepo i prepoznatljivo svima, u iskrenom divljenju pred nepoznatim i skrivenim što se stalno prepliće sa životom. Međutim, ova su pitanja često jedva čujna pod velikim pritiskom buke svakodnevnice i privida koji zaglušuju naša nutarnja osjetila.

Važnost ovih pitanja za ostvarenje čovjeka potvrđuju njihova univerzalnost i stalna prisutnost od daleke prošlosti do danas. Nalazimo ih u promišljanjima mnogih filozofskih i religijskih sustava, u vrijednim književnim i drugim umjetničkim djelima, u mitovima i simbolima, a čuvala ih je na svoj praktičan način i narodna baština. No sve su se ove forme napajale iz najdubljih izvora škola misterija, poput primjerice egiptskih ili grčkih, iz kojih su neprekidno dolazili snažni poticaji za stvaranjem i obnovom istinskih ljudskih vrijednosti i spoznaja. Međutim, misteriji su bili za većinu nedostupna "tajna", ali ne zato što su bili takvi sami po sebi, nego zbog običnih ljudskih slabosti i ograničenja onih koji nisu željeli ni vidjeti ni živjeti ono stvarnije i primjerene čovjeku te su tako sami sebi zatvarali put do njih.

Svaka tajna ima ključ, a ponekad je taj ključ toliko očit da ga baš zato ne vidimo – biti Čovjek i kako kaže pjesnik, *paziti da ne idemo maleni ispod zvijezda... ☺*

Uredništvo

SAMOTRAČKI MISTERIJI

Barbara Milošević Mujić

Danas gotovo zaboravljen i slabo naseljen, mali grčki otok Samotraka na samom sjeveru Egejskog mora bio je jednom važno kulturno središte i srce drevnog religijskog kulta Velikih bogova. Samotraka se prvi put spominje u *Iljadi*, gdje se kaže da je Posejdon običavao sjediti na vrhu planine Saos, smještene na sredini otoka, i promatrati bitke Trojan-skog rata na maloazijskoj obali.

Arheološka istraživanja ukazuju na to da je otok bio nastanjen od kraja neolitika, oko 3000. g. pr. Kr. Tijekom II. tisućljeća, za vrijeme brončanog doba, pristiže novi val doseljenika iz velike tračanske etničke skupine indoeuropskog podrijetla. Sjećanje na te davne stanovnike sačuvano je u mitskoj tradiciji, a njihovi kultovi preživjeli su u elementima samotračkog misterijskog kulta.

U doba velike grčke kolonizacije koja je uslijedila oko 750. g. pr. Kr., autohtonu stanovništvo izmiješalo se s grčkim kolonizatorima Eoljanima, koji su naselivši otok sagradili Paleopolis, Stari grad. Oni su usvojili i helenizirali postojeće kultove i religijsko središte, a pod njihovom je upravom otok procvjetao. Paleopolis postaje poznato religijsko središte sa svetištem Velikih bogova i najvažnije misterijsko središte sjeverne Grčke, poštovan koliko i Eleuzina u blizini Atene.

Za vrijeme kasnijih makedonskih, egipatskih i rimskih vladara Samotraka je uživala poseban status kao sveto mjesto i bila pod njihovom zaštitom.

Gašenje Samotrake kao religijskog i duhovnog središta odvijalo se postupno, slabljenjem kulturnog impulsa antičkog svijeta. Veliki udarac zadao joj je potres oko 200. godine, nakon kojeg se njezino svetište više nikad nije uzdignulo u prijašnjem sjaju. Kraj mu je označio car Teodozije, koji je 391. godine najprije zabranio posjet "poganskim hramovima i gledanje vandalskih kipova", a zatim godinu dana kasnije stavio van zakona sve nekršćanske obrede, pa tako i samotračke, nazavavši ih "poganskim praznovjerjem". Posljednje razaranje došlo je s potresom u VI. stoljeću.

MISTERIJSKE RELIGIJE

Misteriji (od grčkog *mysteria* - tajni kult) predstavljaju ezoterijsku stranu religije s tajnim obredima uvođenja (iniciranja) i povjerljivim prenošenjem znanja posvećenika.

Kultne radnje i posvećivanja izvodila su se tajno, čak i onda kad su misteriji postali poznati i poštovani u cijelom helenskom svijetu. Zavjet šutnje i pečat tišine pratili su posvećenike i sprečavali pristup onima za koje se smatralo da su nedostojni užvišenog znanja. Najbolji pokazatelj važnosti i dubine sadržaja misterijskih religija je činjenica da su u njihovu mudrost bili upućeni mnogi filozofi, državnici i umjetnici onog vremena.

Od grčkih misterijskih kultova najštovaniji su bili eleuzinski, orfički, dionizijski i samotrački, a svaki od njih imao je svoju mitsku povijest pisani simboličkim jezikom. Njihovo je glavno zajedničko obilježje davnina postanka i tajnovitost. No, razlozi njihova slabog poznavanja i teškog razumijevanja u današnje vrijeme nisu samo u tajnovitosti koja ih je obavijala, fragmentarnosti izvora i velikoj vremenskoj udaljenosti. Oni su, prije svega, bili dio kulturnog i civilizacijskog kruga čija se slika svijeta i kriterij vrednovanja bitno razlikuju od današnjih. Stoga danas pojам "misterij" uglavnom vezujemo ili uz neke posebne zagonetke i natprirodne fenomene ili uz mračnjaštvo i šarlatanstvo.

Da bismo uopće mogli zahvatiti nutarnji, skriveni aspekt religije na Samotraci, trebamo se upoznati s egzoterijskom, mitskom predajom koja čuva njezinu nutarnju bit.

HEROJI NA SAMOTRACI

Mitska tradicija prenosi da su starosjedioci Samotrake, kao i cijele Helade, bili Pelazgi, potomci Pelazga¹. Misteriji su navodno postojali na otoku od pradavnih vremena, a kasnije su povjereni Dardanu i Jasionu², sinovima Zeusa i Elektre³, kćeri titana Atlasa. Prema

grčkoj predaji, oni su rođeni na ovom otoku, dok rimska predaja govori da su izbjegli iz Etrurije, noseći svete kipove. Dardan ("onaj koji spaljuje") je bio pravac Trojanaca, a Jasion ("iscjelitelj") zaštitnik plodne unutrašnjosti zemlje i ljubimac božice Demetre, s kojim je ona rodila sina Pluta, boga blagostanja. *Ali Zeus odluči da i drugi od ova dva sina [Jasion] treba biti slavljen i zato ga inicira u obrede misterija, koji su postojali na otoku od davnih vremena, ali su od tada, kaže se, dani njemu u ruke. Naravno, nije dozvoljeno nikome osim iniciranima da čuju o misterijima.* (Diodor Sicilski, V, 4).

Kažu da je Jasion bio prvi koji je inicirao strance, a da je Dardan sagradio hram gdje su se održavali misteriji u čast bogovima, čija su imena bila tajna.

U samotračke obrede bili su posvećeni Heraklo, Orfej, Tezej, Dioskuri Kastor i Polideuk kao i mnogi drugi heroji "skriveni" iza imena Argonauti, koji su s Jazonom sudjelovali u potrazi za zlatnim rumom. Još se u rimsko doba smatralo da je pet brončanih pehara sa Samotrake bio posvećeni poklon Aragonauta. U *Argonautici* Apolonije Rodski prenosi: *Na Orfejev prijedlog navečer oni usidriše brod na Samotraci, otoku Elektre, Atlasove kćeri. On im poželi da pomoći svete inicijacije nauče nešto o tajnim obredima i tako s većom sigurnošću otplove preko velikog mora...*

Dardan je zaslužan i za donošenje misterija u Troju. No, ono što je Dardan prenio u novu domovinu nije nestalo propašću Troje. Naime, Rimljani su sebe smatrali potomcima trojanskog junaka Eneje, koji je nakon propasti Troje i po nalogu bogova osnovao novo kraljevstvo preko mora, na obalama Lacijsa. Eneja je na odlasku iz Troje uzeo sa sobom 'svete prikaze' bogova, koje kasnije nazvaše Penati:

*Sada pak svoje Penate
tebi povjerava Troja
Neka te prate na putu,
i grad im visok potraži,
Tamo u miru ih smjesti
kad prolutaš morima mnogim.
Tako mi reče⁵,*

*pa Vestu s trakama njenim iznese,
Vječitu vatu iznese
rukama svojim iz hrama.
Vergilije, Eneida*

Penati su bili bogovi zaštitnici rimskih ognjišta, obitelji i države, a u kasnijem su ih razdoblju prikazivali kao dva muška lika. Sjedište Penata rimskog naroda bilo je unutarnje svetište hrama boginje Veste na Forumu, odnosno "državno ognjište". Tamo se, dakle, preko Samotrake i Troje, zatvorio "Dardanov krug".

Ostaje pitanje kako je jedan tako mali otok, gotovo izoliran od glavnih središta antičke kulture, mogao steći toliku slavu i širiti svoj utjecaj od Male Azije do Rima. Slijedeći tragove antičkih mitova, možemo vidjeti da mu je veličinu davao dubok, skriveni izvor duhovnog blaga zbog kojega je mnogo raznorodnih "povijesti", događaja i likova, koliko simboličkih toliko vjerojatno i stvarnih, bilo međusobno isprepleteno i povezano tajnim vezama.

KULT KABIRA - VELIKIH BOGOVA

Drevni samotrački misteriji privlačili su štovatelje iz cijelog grčko-rimskog svijeta više od tisuću godina. Poznato je da je dio misterija sačinjavalo štovanje bogova, čija su imena bila skrivana od javnosti i najčešće su ih nazivali jednostavno Bogovi ili Veliki bogovi (*Theoi megaloi*). Herodot kaže: *Pelazgi su ranije prinosili žrtve i molili se bogovima, a da pritom nisu pominjali po imenu ni po nadimku nijednoga od njih; oni, naime, nisu uopće ni čuli za njihova imena. Oni su se kod njih nazivali bogovima zbog toga što su sve tako lijepo uredili i dali svakom ono što mu pripada.* (*Povijest*, II, 51, 52). Herodot i drugi antički pisci nazivaju ih imenom Kabiri (*Kabeiroi*), iako taj naziv nije nikad pronađen na Samotraci.

Porijeklo Kabira je predgrčko i zapravo nepoznato, a ne zna se ni točan broj tih božanstava; njihov je broj tijekom vremena varirao, pa se smatralo da postoje dva, tri, četiri ili sedam Kabira. Jedino je pouzdano da su Kabiri vrlo stara božanstva, toliko stara da su s

¹ Prema nekim mitovima, on je bio prvi čovjek koji je živio na svijetu, a stvorila ga je boginja Eurionoma, kći titana Okeana.

² Jasion i Jazon - vođa Argonauta, dva su različita lika.

³ Grčka tradicija poznaće još dva različita lika s imenom Elektra; jedna je majka Irude i Harpija, a druga je smrtna Elektra, kći Agamemnona i Klitemnestre.

⁴ Grčki bog bogatstva i blagostanja. Kasnije je rimski Pluton, ekvivalent grčkom Hadu, dobio i neke karakteristike Pluta.

⁵ Hektor koji se ukazao Eneji u snu.

vremenom poistovjećena s različitim "mlađim" božanstvima i povezana s drugim kultovima i predajama.

Već su ih sredinom IV. st. pr. Kr. Grci poistovjetili s Demetrom, Perzefonom, Hadom i Hermesom te povezali s plodnošću, smrću i životom poslije smrti. Tako Pauzanija kaže da se u blizini Tebe nalazi svetište "Demetre Kabirijske" i Perzefone. *U njega mogu ući upućeni u misterije. Neka mi radoznali ljudi oproste moju šutnju o tome tko su ti Kabiri te koji se obredi vrše njima u čast i u čast Majke. (...) Tebanci pričaju da je na tom mjestu bio nekad grad čiji stanovnici su nazvani Kabiri, da je Demetra došla Prometeju, jednom od Kabira, i Etneju, njegovu sinu, i da im je povjerila nešto. Što je ona njima povjerila i što se s tim dogodilo, smatrao sam da mi to nije dozvoljeno napisati, ali u svakom slučaju dar Demetre Kabirima je upućivanje u tajne obrede.*

Kabiri se povezuju i s Hefestom, bogom vatre, pa su bili štovani i na Lemnu, svetom Hefestovu otoku, kao zaštitnici kovača i metalurgije. Pauzanija nam prenosi da je izvorno kabirsko božanstvo bio Prometej, a izum vatre, proizvodnje željeza i drugih korisnih znanja Diodor pripisuje "Kabirima - Titanima", što ih sve dovodi u vezu s elementom vatre.

Ipak, čini se da se krug srodnih božanstava ne zatvara ovdje. Moderni istraživači povezuju identitet Kabira i s nekim indijskim i iranskim božanstvima. H. P. Blavatsky kaže da su Kabiri Veliki bogovi, najtajniji od svih antičkih božanstava, identični s indijskim Kumarama i Rudrama, i da su personificirali svete vatre tajnih snaga prirode.

Može se pretpostaviti da su Veliki bogovi, "otkriveni" u samotračkim misterijima, predstavljali one tajanstvene, vječno stvaralačke snage prirode i procese kojima je stvaran svijet. Možda se zato koristio samo generički naziv Kabiri jer je, bez ograničavanja i iskrivljavanja, teško imenovati ono nevidljivo i pokretačko. Pored toga, te su snage mogli prepoznati samo oni koji su u sebi probudili te iste potencijale. Kabiri bi, prema ovom tumačenju, bili božanske snage koje stvaraju i vladaju "vatrom", čuvari stvaralačkih snaga prirode, upravitelji godišnjih doba i izmjena energija u prirodi, vladari nad svim zemaljskim poslovima, a nadasve priatelji i dobrotvori ljudi koji, kao što to simbolizira Prometej, donose smrtnicima "svetu vatrnu" kako bi pomoću nje razvili razna umijeća i sposobnosti, odnosno svjetlo inteligencije.

MISTERIJI

Kult Velikih bogova imao je svoj javni i tajni dio. Javne svečanosti u čast Velikih bogova održavale su se sredinom ljeta, u trajanju od tri dana. Gradovi su običavali slati svoje službene "promatrače", *theoroi*, kako bi u svetištu prinijeli žrtvu i zavjetne darove i time osigurali blagoslov za svoj narod.

Za razliku od eleuzinskih, samotrački misteriji bili su otvoreni za pripadnike oba spola i ljude svih društvenih slojeva, a uvjet za primanje bila je čistoća i moralno dostojanstvo onih koji žele biti posvećeni. Postojala su dva stupnja inicijacije, *myesis* i *epopteia*, "Mali misteriji" i "Veliki misteriji". Mali misteriji su se odnosili na pročišćenje (katarzu) i bili su priprema

za Velike misterije. O pojedinostima koje su se odvijale tijekom iniciranja u misterije malo je poznato. Zna se tek da su se ceremonije održavale noću, uz svjetlost baklji i uljanica, u najskrovitijim dijelovima svetišta (anaktoronu i hieronu), i da se kao *lingua sacra* sve do I. st. pr. Kr. koristio predgrčki jezik. Nakon obreda pročišćenja, koji su se odvijali određenim slijedom, razotkrivani su sveti predmeti i simboli. U formi ceremonijalne drame otkrivala se "sveta povijest", odnosno metafizičko objašnjenje mita, čiji nam sadržaj nije poznat. Na kraju je novi inicijant dobivao crvenu vrpcu oko pojasa, koja je predstavljala amulet i simbol zaštite, te prsten od magnetiziranog željeza, simbol stalnog dodira s božanskom snagom.

Uvođenju u Velike misterije moglo se pristupiti odmah poslije Malih misterija, ako je *mystes* to htio i ako su njegove moralne i duhovne karakteristike to dozvoljavale, mada je u Samotraci postizanje stupnja *epopteie* bilo više iznimka no pravilo. Da bi se prosudilo kandidatovo stanje nutarnje čistoće, *epoptes* je morao pred svećenikom izreći tzv. psihostaziju, "vaganje duše" vezano za dobra i loša djela koja je učinio. O ceremonijama i radnjama koje su se poslije toga događale ne znamo ništa. *Možda ćeš sad, znatiželjni čitatelu, želeći da doznaš, zapitati: "Što se tada govorilo, što činilo?" Rekao bih ti kad bih smio, i ti bi o tome saznao kad bi se smjelo čuti. Ali, i uši i jezik pretrpjeli bi istu kaznu; jezik zbog suvišne brbljavosti, a uši zbog nedopuštene znatiželje. I zato te neću mučiti dugom*

neizvjesnošću, jer si možda obuzet pobožnom željom. Slušaj dakle i vjeruj u istinu. Približih se medi između života i smrti; prijeđoh prag Prozerpinin i, kad sam prošao kroz sva počela, ponovo se vratih: vidio sam Sunce kako duboko u noći sja u punoj svjetlosti, prišao sam bogovima donjega i bogovima gornjega svijeta, vidio sam ih licem u lice, i molio im se izbliza. Eto ti moje priče, i nju, premda si je čuo, treba da ne znaš. Ja ću se ograditi da otkrijem samo ono što je bez grijeha dopušteno znati i neposvećenima. (Apulej, *Metamorfoze ili Zlatni magarac*).

Herodot je bio među prvim posvećenicima za koje znamo. Aristofan spominje da su mnogi Atenjani bili uvedeni u ove misterije, a znamo i za spartanskog kralja Lisandra. Plutarh spominje da su u misterije na Samotraci bili istovremeno uvedeni makedonski kralj Filip II. i njegova buduća supruga Olimpija, roditelji Aleksandra Velikog. Prvi zapisani rimski posvećenik bio je uveden 149. g. pr. Kr. Od tog je datuma nadalje broj posvećenika bio sve veći, a navodno je i car Hadrijan posjetio otok 123. g. i bio primljen u misterije.

ULOGA MISTERIJA

Epiktet naglašava moralne vrijednosti samotračkih posvećenika, a Diodor Sicilski potvrđuje *da postaju pobožniji, pravedniji i u svakom pravcu bolji*. Platon kaže da je stvarna zadaća misterija bila vratiti dušu njezinoj primordijalnoj čistoći, položaju savršenstva iz kojeg je "pala" u manifestirani svijet. On uspoređuje ono što se "gleda" u misterijima s onim što čovjek "vidi" dok je izvan tijela, poslije smrti: ...*kao misti i epopti pristupali (smo) tajni savršenih i jednostavnih i nepro-*

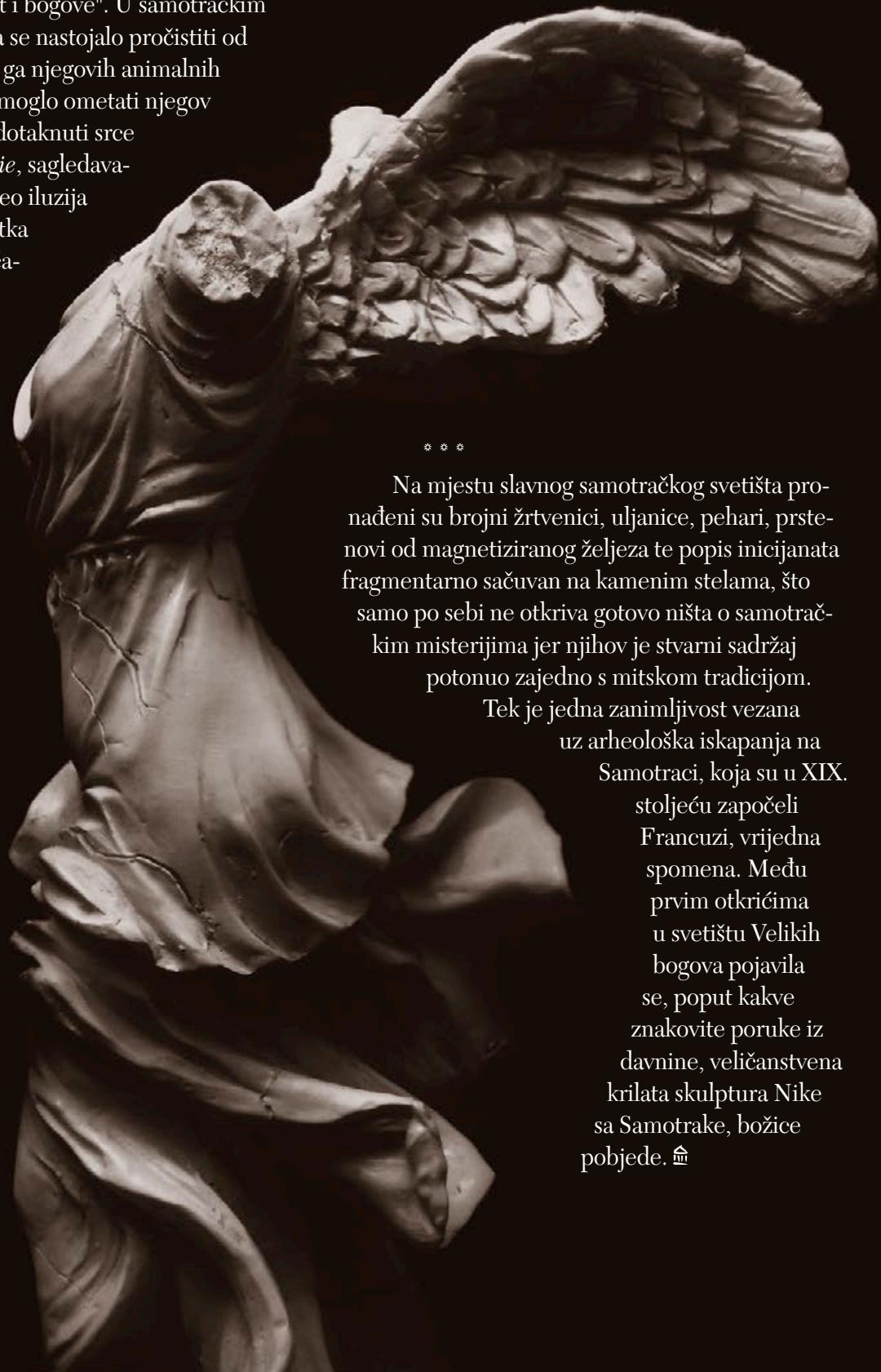

mjenjivih i blaženih pojava, koje nam se otkrivaju u čistoj svjetlosti, čisti i neuprljani onim što sada sa sobom nosimo i nazivamo tijelom, u koje smo zatvoreni kao oštige u svoju školjku. Klement Aleksandrijski prenosi da se u Velikim misterijima omogućavalo *upoznavanje prirode i svih stvari kakve one jesu*.

Misteriji nisu pružali čovjeku ništa izvan njega samog, već su pomagali buđenju njegove svijesti i oslobođanju duše. Tajna znanja koja su se prenosila imala su ulogu omogućiti posvećeniku da "upoznajući samoga sebe, upozna svijet i bogove". U samotračkim Malim misterijima čovjeka se nastojalo pročistiti od svih svjetovnih stvari, lišiti ga njegovih animalnih nagona, svega onog što bi moglo ometati njegov napredak, kako bi mogao dotaknuti srce stvari i uzdići se do *epopteie*, sagledavanja svega. Kad je stanjen veo iluzija što ih čovjeku oko osjetila tka vidljivi svijet, dolazi podučavanje o podrijetlu stvari i stvaralačkim snagama prirode. Tada se otvara "prilaz" Velikim bogovima - Kabirima.

Novom posvećeniku se govorilo da *više nikada neće biti sam, jer bogovi bdiju nad njim*. O ovoj zaštiti koju su imali posvećeni za života i nakon smrti govore mnogi izvori. Tko je jednom spoznao da je njegova "kap" dio oceana svijeta, da je njegova "iskra" dio vatre svijeta, da je njegova duša dio duše svijeta i jedinstva svega što postoji, nikada neće biti sam... Svjestan svoje božanske prirode i oslobođen straha od kraja zemaljskog života, posvećenik je nadilazio svoju slabost i ograničenost, te je spremniji dočekivao putovanje koje slijedi nakon smrti.

Zavjet šutnje o postupcima i sadržajima misterija koji je obvezivao posvećenika nije ga, međutim, odvajao od ostalih ljudi. Jer kao što se ni duboka ljubav ni duboka bol ne iskazuju riječima, tako se ne iskazuje riječima ni najdublji doživljaj tajanstvenih snaga koje upravljaju Životom, već tišinom i djelima. Stečeno znanje i iskušto inicirani su filozofi, umjetnici, državnici i oni manje poznati izražavali kroz vlastiti primjer moralnog usavršavanja i kroz svoja djela koja su bila na dobrobit svih.

Na mjestu slavnog samotračkog svetišta pronađeni su brojni žrtvenici, uljanice, pehari, prstenovi od magnetiziranog željeza te popis inicijanata fragmentarno sačuvan na kamenim stelama, što samo po sebi ne otkriva gotovo ništa o samotračkim misterijima jer njihov je stvarni sadržaj potonuo zajedno s mitskom tradicijom.

Tek je jedna zanimljivost vezana uz arheološka iskapanja na Samotraci, koja su u XIX.

stoljeću započeli Francuzi, vrijedna spomena. Među prvim otkrićima u svetištu Velikih bogova pojavila se, poput kakve znakovite poruke iz davnine, veličanstvena krilata skulptura Nike sa Samotrake, božice pobjede. ☩

Karl Jaspers

DUHOVNA SITUACIJA

VREMENA

Karl Jaspers rođen je u Oldenburgu 1883. godine. Nakon humanističke gimnazije studirao je pravo, ali ga je razočaran napustio i zamijenio studijem medicine 1908. godine. Specjalizirao je psihiatriju, no više se zanimalo za filozofiju. Njegovo bavljenje medicinom i psihologijom bilo je zapravo potaknuto filozofskim motivom jer ga je od mladosti privlačila filozofija, osobito Spinozina. Godine 1913. prelazi na mjesto profesora psihologije na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Heidelbergu, te se kliničkom radu više nije vratio.

U četrdesetim godinama na istom sveučilištu postaje profesor filozofije gdje ostaje sve do 1937. godine, kada je umirovljen zbog protivljenja Hitlerovu nacizmu. Nakon Drugog svjetskog rata ponovno se aktivira i 1948. godine prelazi na Sveučilište u Baselu gdje predaje i djeluje sve do svoje smrti 1969. godine.

Jaspersove knjige prevedene su na mnoge svjetske jezike. Široj javnosti postao je poznat po kulturnim kritikama i filozofskim djelima koja se ubrajaju među istaknuta ostvarenja europskog duha XX. stoljeća.

* * *

U XIX. je stoljeću vladala – u usporedbi s Kierkegardenom i Nietzscheom – jedna mračnija svijest o vremenu. Dok je javnost bila zadovoljna s obrazovanjem i napretkom, samostojni su duhovi bili ispunjeni zlim slutnjama. Goethe je mogao reći: "Pametnijim i uviđavnijim će čovječanstvo postati, ali boljim, sretnijim i djelotvornijim ne. Vidim kako dolazi vrijeme u kojem se Bog više ne raduje čovječanstvu pa će još jednom sve morati preklopiti radi stvaranja iznova". [...]

Ono što je novo, a po čemu naše stoljeće te njegovim ispunjenjem i naša sadašnjost, odudaraju od prošloga, još ni uz način obezboženja svijeta i princip tehničifikacije nije uopće pojmljivo. Još bez jasnog znanja samo sve odlučnije bivamo svjesni, kako smo u nekom

trenutku svjetskog obrata, koji se ne može usporediti s nekim pojedinim povijesnim razdobljem. Živimo u duhovno neusporedivo veličanstvenoj situaciji, jer ona obiluje mogućnostima i opasnostima, ali bi, kad joj nitko ne bi mogao udovoljiti, ona morala postati najbjednjijim razdobljem čovjeka koji je zakazao.

Kad čovjek postoji kao masa on ipak više nije on sam. Masa s jedne strane rastvara; u meni je neka volja koja nije što sam ja. S druge strane masa izolira pojedinca na atom koji je žrtvovan svojoj žudnji za opstankom: na snazi je fikcija o jednakosti sviju. [...]

[...] Odvojen od svoga temelja, bez svještne povijesti, bez kontinuiteta svog opstanka čovjek ne može ostati čovjekom. [...]

Time što divovski aparat skrbi za opstanak, pojedinac je sveden na funkciju, izdvojen iz supstancialnih životnih sadržaja, koji su prije kao tradicija bili čovjekovim okružjem. Reklo se: ljudi će biti među sobom razasuti kao pijesak. Zgrada je aparat u kojem se ljudi prema nahodjenju postavlja čas tu, čas tamo, i to nije povijesna supstancija koju bi oni ispunjavali svojim samobitkom. Sve više ljudi živi takav istrgnuti opstanak. Bačeni na razne strane, potom bez posla i čega osim golog opstanka, oni više nemaju pravoga mjesta u nekoj cjelini. [...]

Čini se da je postvaren, iz svoga korijena istrgnut čovjek izgubio ono bitno. Ne tiče ga se ništa što je

transparentnost istinskog bitka. U radosti i nelagodi, u naporu i zamoru, on je ono što mu je trenutna funkcija. Živeći od dana do dana, kao cilj iznad trenutnog radnog učinka preostaje mu jedino to da ima što je moguće bolje mjesto u aparatu. [...]

Cijelim aparatom upravlja birokracija koja je i sama aparat, odnosno u aparat pretvoreni čovjek, o kojemu zavise oni koji u tom aparatu rade. Država, općina, tvornica, dućan, sve je u pogonu posredstvom birokracije. [...]

Stoga je granica univerzalnog poretku opstanka u slobodi pojedinca, koji mora iz sebe izvući ono što nitko mjesto njega ne može preuzeti, treba li da ljudi i dalje ostanu ljudi.

Šport kao masovna pojava, organiziran u svrhu pri nude na propise igre, umije odagnati nagone koji bi inače postali opasnima za aparat. Ispunjajući slobodno vrijeme, šport pridonosi smirenju masa. [...]

Čini se kako se danas lomi ono što je tisućljećima bio svijet čovjeka. Novonastajući svijet kao aparat skrbi za opstanak, primorava sve da mu služi. On uništava ono čemu u njemu nema mjesta. Čovjek kao da se pretapa u nešto što bi trebalo biti samo sredstvom, ne svrhom, a kamoli smislom. [...]

Čovjek nije čovjek jedino po biološkom naslijeđu, nego uglavnom postanjem kroz tradiciju. Njegov odgoj je taj proces koji se ponavlja sa svakim pojedincem. [...]

Kroz njegov vlastiti bitak obrazovanje privodi pojedinca sudjelovanju u znanju o cjelini. [...]

Simptom nespokoja našeg vremena po pitanju odgoja je intenzitet pedagoških napora bez jedinstva ideje, nepregledna količina godišnje literature, potenciranje didaktičkog umijeća. [...]

[...] Treba li pak da odgoj opet postane ono što je bio u svojim najboljim trenucima, omogućavanje u povijesnom kontinuitetu da se postane čovjekom u samobitku, to može samo iz vjerovanja što ga u strogoći

učenja i vježbanja izravno posreduje neki duhovni sadržaj.

U našem vremenu masovnog poretna, tehnike i ekonomije, kad se te neminovnosti apsolutiziraju, s ljudskim je bitkom duh u opasnosti da bude uništen u svom temelju: kako država kao saveznik čovjeka može malaksati, tako može i duh, kad više ne živi iz vlastita ishodišta, istinski život, nego u službi masa u konačnoj svrshishodnosti za njih patvorenim životom.

Obrazovanje je oblik življenja, kralježnica mu je disciplina kao umijeće mišljenja, a prostor sređeno znanje. Nazor o oblicima prošloga, spoznaja kao nužno važeći uvid, poznavanje stvari i udomaćenost u jezicima njegova su grada.

Duhovni rad, koji u ograničenju bez obzira na trenutne zahtjeve okoline zahtijeva djelo, koje opstaje, svoj cilj ima na dugi rok. [...]

Čovjek je uvijek više od onoga što o sebi znade. On nije ono što je jednom za svagda, nego je on put; ne samo opstanak što ga treba ustanoviti kao postojanje; nego je u tomu čovjek mogućnost posredstvom slobode, iz koje on svojim konkretnim djelovanjem odlučuje što on jest.

Zbiljnost svijeta ne da se preskočiti. Iskusiti težinu zbiljskoga jedini je put da čovjek dopre do sebe. U zbilnosti biti djelatan, pa i kad bi cilj bio neki nemogući, ostaje uvjetom vlastita bitka. Odatle proizlazi etos da čovjek živi uz tijela moći, a da ga ona pritom ne usišu. [...]

Samo onaj koji se slobodno vezuje siguran je od opasnosti da se očajnički pobuni protiv sama sebe. Neispunjiv, a ipak prvi i jedini zadatak što današnjem čovjeku preostaje kao čovjeku jest: na vlastiti rizik pred ništavilom iz vlastita izvora pronaći put, na kojemu će život unatoč svekolikoj rastresenosti u nemiru stanja razbacanosti na sve strane ipak postati cjelinom. [...]

U načinu svojeg filozofskog života leži čovjekova budućnost. [...]

[...] Sada raditi ono što je pravo, na kraju je jedino što mi pouzdano preostaje da činim. ☺

SIMBOLIZAM ZASTAVE

Marin Božić

Zastava je vjetar povijesti koji nas potiče da se osjećamo nasljednicima prošlosti i kovačima budućnosti.

Delia Steinberg Guzmán

Što je to u zastavi što tisućljećima pokreće ljude, dovodi ih u posebno emotivno stanje i čini spreminjima dati najbolje od sebe ili čak umrijeti za zajednicu? Je li to samo "komad obojene tkanine" ili u sebi nosi neko dublje, simboličko značenje?

Cijeli život susrećemo brojne zastave, od onih koje predstavljaju jednu zemlju pa sve do onih koje označavaju neki sportski klub, sveučilište, udrugu ili neku drugu zajednicu. Zaista, teško je zamisliti ljudsko društvo bez zastave. Na Olimpijskim igrama i drugim sportskim natjecanjima upravo se zastava često ističe kao glavni motiv natjecatelja, a nošenje zastave vlastite zemlje smatra se jednim od najvećih priznanja za sportaše.

Zavirimo li u povijest, pronaći ćemo je praktički na svakom vrijednom zapisu i svakom značajnom događaju. Tako se na samom početku drevnog indijskog epa *Mahabharata* pojavljuje narod Sakya kojeg predvodi Hanuman noseći crvenu zastavu na kojoj je zlatnim slovima ispisano: *Nema ničeg iznad istine*. Egipatski anali govore o zastavama koje su vijorile visoko na stupovima iznad zidina njihovih hramova. Povijesne

knjige nam prenose da su ratovi nekad završavali čim bi jedna strana drugoj otela zastavu, tolika je njezina oduvijek prisutna vrijednost.

Zastava često ima praktičnu upotrebu, kao što je slučaj sa signalizacijom na moru ili u prometu. No prvenstvena funkcija zastave jest simbolička. Veksilogija, disciplina koja proučava povijest zastava i njihov simbolizam, govori nam da su zastave duboki izraz zajednice koju predstavljaju.

Da bismo otkrili vrijednost zastave, moramo se dotaknuti pojma simbola. Za C. G. Junga simbol nije običan znak ni amblem, nego *slika koja može najprijerenije označiti nejasno naslućenu prirodu Duha*. Jung dalje pojašnjava: *Simbol ništa ne skriva ni ne objašnjava, on upućuje s onu stranu sama sebe prema značenju koje je još u onkrajnome, nepojmljivo, nejasno naslućeno, koje ni jedna riječ jezika kojim govorimo ne bi mogla izraziti*.

Čovjek je oduvijek pomoću simbola raznim aspektima svog života dodjeljivao značenje kako bi pronašao vezu između onog izvanjskog (materijalnog) i onog što je skriveno duboko u njemu (duhovnog). Tako,

simboli oduvijek imaju istu svrhu – potaknuti čovjeka na otkrivanje odgovora na važna pitanja o smislu života, o njegovim najdubljim težnjama i kvaliteti životnog nastojanja. Važna odrednica simbola je to što se svakome otkrivaju s obzirom na njegovu razinu svijesti, te čovjek evolucijom svijesti mijenja i svoj odnos prema njima.

Vrijednost zastave nalazi se upravo u njezinom nevidljivom aspektu – u idejama koje sadrži. Ona simbolizira nešto skriveno, a zajedničko svim pripadnicima i sudionicima.

Materijalna podloga jedne zastave jest tkanina izložena na jarbolu, a njezin simbolizam je upisan u heraldičkim znakovima – grbovima. Sve na zastavi je simbol: njezine boje, oblik, pojedinačni elementi i ona sama kao cjelina. Boje na zastavi govore o određenom aspektu važnom za zajednicu te je potrebno poznavati njihov simbolizam kako bi se mogla odgonetnuti poruka. I moderna i tradicionalna psihologija poučavaju da boje imaju značajan utjecaj na čovjeka i njegove reakcije te utječu i na svakodnevno ponašanje i raspoloženje. One mogu dati na važnosti i dubini određenog elementa s kojim su povezane te pomažu u otkrivanju skrivene poruke. Ponekad je i jedna jedina boja dovoljna da se opiše situacija, bez izgovorene riječi, primjerice, bijela zastava tijekom rata može spasiti nečiji život.

Sljedeći element koji zastavu čini tako posebnom i važnom jest njezino vijorenje. Element zraka pokreće zastavu, čini da se ona vijori i pomiče pred očima promatrača. Ona pleše s vjetrom predstavljajući život koji se neprestano kreće. S istim ponosom s kojim dopušta da je nosi vjetar, zastava prima i kapi kiše te prskanje valova.

Važnost zastave nalazi se upravo u vrijednostima koje predstavlja i ljudima koje zastupa te se zbog toga često u povijesti smatrala svetom. Bez obzira je li jarbol pričvršćen za podložak ili ga drži ljudska ruka, zastava se oslanja na zemlju i uzdiže visoko iznad ljudi, izlažući se i Suncu i kiši, potičući i čovjeka da čini isto te ostane čvrst i postojan. Vijoreći i suprotstavljajući se uvjetima u kojima se nalazi, zastava pokazuje ljudima

ideal kojem se može stremiti i životom ga zastupati.

I upravo zato, ona se oduvijek nosi s ponosom i u posebnim prigodama. Zastupati jednu zastavu bilo je oduvijek pitanje časti, jednakо kao i zastupati bilo koju vrijednost u vlastitom životu. Oduvijek je bilo ljudi koji su spremni nositi zastave, kao što je oduvijek bilo ljudi koji su spremni živjeti određene ljudske vrijednosti i primjerom pokazivati zašto vrijedi živjeti. U skladu s time, u europskoj tradiciji nailazimo na epitaf koji prenosi sljedeću poruku: *Ako ne možete nositi zastavu časti, zabodite je u zemlju; nosit ćemo je mi – vaši djedovi.* ☩

BERNSTEINOV GLAZBENI SVIJET

Stela Zorić

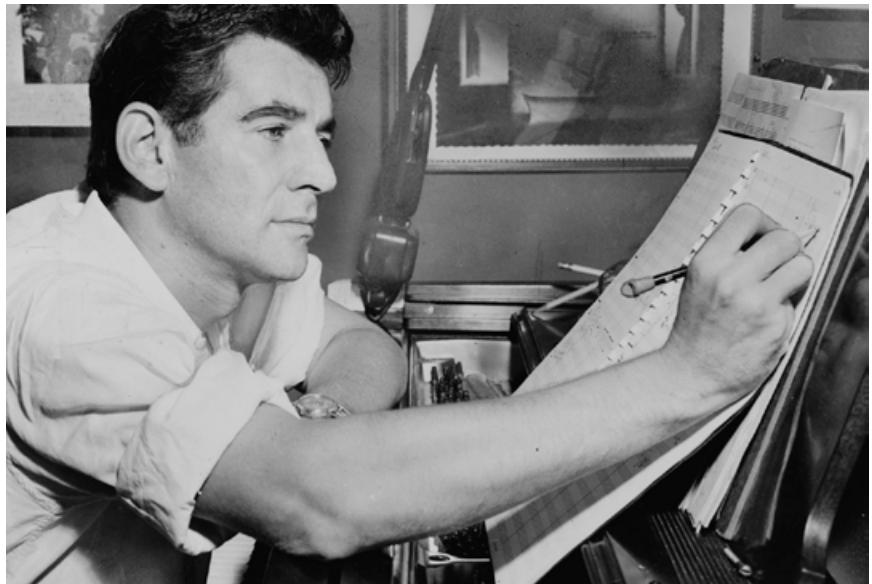
*Ne mogu živjeti niti jedan dan bez slušanja glazbe,
bez sviranja glazbe, bez razmišljanja o njoj.*

Leonard Bernstein rođen je 1918. godine u američkom gradu Lawrenceu, Massachusetts, u obitelji koja nije bila izravno povezana s glazbenim svijetom. Odmalena su ga privlačili pijanistički koncerti te je nakon što su mu roditelji nabavili klavir, počeo intenzivno svirati i tako graditi svoj put prema svijetu suvremene klasične glazbe.

Studirao je glazbu na Harvardu i tamo upoznao Aarona Coplanda, velikana moderne glazbe koji je postao njegov umjetnički uzor i blizak prijatelj. Međutim, najveći utisak na mladoga Bernsteina ostavio je

profesor estetike David Prall, poznat po svom multidisciplinarnom pristupu umjetnosti, kojim se kasnije i sam Bernstein služio u svome radu. Nakon završetka studija odselio se u New York, gdje je s prijateljem Adolphom Greenom osnovao glazbeno komični duet *The Revuers* i nastupao po raznim klubovima u Greenwich Villageu.

Početkom 1940. godine postao je pomoćni dirigent u Njujorškoj filharmoniji. Spletom okolnosti dogodila se 1943. godine velika prekretnica u njegovoj karijeri. Koncertom koji se prenosio na nacionalnom radiju

trebao je dirigirati maestro Bruno Walter, ali je zbog bolesti morao odustati i Bernstein je odabran kao njegova zamjena u zadnji tren, bez ikakve prijašnje pripreme ili uvježbavanja s orkestrom. Koncert je doživio ogroman uspjeh i Bernstein je s nepunih dvadeset šest godina, praktički preko noći, postao nova zvijezda klasične glazbe.

Otada je gostovao kod mnogih uglednih domaćih orkestara, a kako je njegova slava rasla, počeo je putovati i izvan Amerike. Prvo europsko gostovanje bilo

je u Praškoj filharmoniji, a kasnije je gostovao u Bečkom filharmonijskom orkestru, Bavarskom radijskom simfonijskom orkestru, Francuskom nacionalnom orkestru, Londonskom simfonijskom orkestru, Berlinskom filharmonijskom orkestru i ostalima. Bio je prvi američki dirigent koji je dirigirao u poznatoj milanskoj La Scali, a često je gostovao i u Izraelskoj filharmoniji.

Godine 1958. postao je muzički direktor Njujorške filharmonije. Njegov glazbeni repertoar bio je vrlo raznolik, od klasičnih skladatelja kao što su Bach, Beethoven, Mahler i Sibelius pa sve do modernijih skladatelja kao što su Stravinski, Šostaković i Aaron Copland.

Njegov dirigentski rad bio je sam po sebi dovoljan da mu osigura status glazbenog velikana XX. stoljeća, no iznimno je važna i njegova uloga glazbenog učitelja i pedagoga. Nakon što je već postao najpopularniji dirigent u Americi, 1958. godine Bernstein je osmislio i vodio televizijsku seriju pod nazivom *Koncerti mladih*, koja se bavila klasičnom glazbom. Bernstein je pokušao gledateljima približiti temelje glazbe te ih upoznati sa životom i djelima poznatih glazbenika. Serija se prikazivala od 1958. do 1972. godine. Napravljene su 53 epizode koje su uspješno približile klasičnu glazbu generacijama djece i mlađih, a prikazane su u čak četrdeset zemalja.

Bernstein je kao učitelj bio izvrstan komunikator, s jedinstvenom kombinacijskom vještinom; podjednako je uspješno znao pričati s djecom kao i s priznatim umjetnicima. Njegova ljubav prema glazbi bila je toliko jaka da je navirala iz njega. Svoje široko znanje, karizmu i entuzijazam prenosio je elokventnim, energičnim predavanjima punim topline i plemenitosti. Njegovo oduševljenje umjetnošću nikad nije jenjalo te je neumorno pomagao mlađim i neetabliranim umjetnicima da se profiliraju. Bio je mentor violončelistu Yo-Yo Mau i skladatelju Johnu Mauceriju te mnogim drugima.

Osim što je bio dirigent i pedagog, Bernstein je bio plodonosan skladatelj i veliki inovator – potpuno je promijenio muzički izričaj XX. stoljeća kombinirajući jazz, klasičnu i kazališnu glazbu na način koji je otvorio vrata stvaranju i razvoju mnogih glazbenih stilova.

Na Bernsteina i nekolicinu kreativnih studenata na Harvardu, ideološki otuđenih od tadašnjeg prevladavajućeg pozitivističkog razmišljanja o umjetnosti koje je naglasak stavljalo na čistu formu, golem je utjecaj imao profesor estetike David Prall. Prema profesoru Prallu, istraživanje forme umjetnosti pomaže u njezinu dubljem shvaćanju, ali promatranjem umjetnosti samo kroz prizmu forme ne može se vidjeti cijelovita slika. Potpuno racionalno i ne-emocionalno gledanje lišava umjetnost njezine biti. Stoga se zalagao za estetiku osjeta i emocija. Za njega su svi prirodni objekti i kreirane konstrukcije "estetske površine" koje percipišu svi ljudi bez obzira na njihovu razinu znanja. Prall je isto tako naglašavao odgovornost umjetnika da stvara djela koja će nadahnuti gledatelja/slušatelja, približiti ga duhu vremena i tako stvoriti snažnu zajednicu koja teži istom cilju napretka.

Skladao je djela komorne glazbe, balete, opere, jednu misu, muziku za filmove i cikluse pjesama. Međutim, njegovo najpoznatije djelo napisano je za brodvejske daske. Ugledni koreograf Jerome Robbins se 1947. godine obratio Bernsteinu i njegovom skladateljskom partneru Arthuru Laurentsu kako bi suradivali na glazbenoj adaptaciji *Romea i Julije*. Slavnoj trojci naposljetku se priključio mladi tekstopisac po imenu Stephen Sondheim. Ova iznimno kreativna grupa odlučila je osuvremenjenu radnju djela smjestiti u zapadni dio New Yorka te se, uz Shakespeareova vječna ljudska pitanja, pozabaviti i aktualnim društvenim temama. Rezultat je bio *West Side Story* (*Priča sa zapadne strane*), jedan od najvećih mjuzikala svih vremena koji se i danas izvodi, ne samo u Americi nego i diljem svijeta.

Bernsteinova umjetnost usko je vezana uz njegov vatreći, strastveni karakter i snažno razvijeni humanizam. Vjerovao je da se stvaranjem velike umjetnosti može prevladati svaka prepreka bratstvu i miru, te je aktivno poticao društvo na razmišljanje o beskrajnim mogućnostima kreacije i ljudskog duha. Cijeli se život neustrašivo borio protiv svih oblika socijalne nepravde i nasilja, posebno u vremenima kada to nije bilo popularno, te je moglo i ozbiljno našteti njegovoj karijeri. Šezdesetih godina XX. stoljeća, punih rata i nemira, Bernstein je rekao: "Ovo će biti naš odgovor na nasilje: glazbu stvarati intenzivnije, ljepše i predanije nego ikad prije." Svojim djelima i uvjerenjima ostavio je snažan utisak istinskog umjetnika-građanina i postao uzor kojemu su kasnije težili mnogi mlađi glazbenici.

Bernsteinova djeca danas ponosno podupiru naslijede svog oca tako što pomažu rad mnogih dobrotvornih organizacija koje je osnovao. Neki od poznatijih projekata su obrazovni program *Artful learning* (*Umjetničko učenje*), koji teži poboljšati sva područja učenja korištenjem umjetnosti, i *El Sistema*, program glazbene edukacije u Venezueli namijenjen poboljšanju života mlađih koji žive u siromaštvu. Bernstein je ove aktivnosti video kao

Bernsteinove humane težnje odlično ilustrira govor koji je 30. svibnja 1980. održao na Medicinskom fakultetu Sveučilišta Johns Hopkins:

Svaki se umjetnik nosi sa stvarnošću pomoći svoje mašte. Mašta je najveće blago, osnovno oruđe za život. Budući da je umjetnikovo djelo njegov život, njegova je mašta neprestano aktivna. Umjetnik sanja život. Što inače radimo sa svojim umovima kad se odjednom trgnemo, kao iz dubokog sna? Brzo ga uprežemo da bude kreativan, da radi, da iskoristimo to vrijeme nadahnuća. To je trenutak za iskoristiti svoju maštu. Mašta je jedini način da se riješi zastoj bilo koje vrste. Ponovo Vas pitam, jeste li spremni usuditi se osloboditi svoj um od ograničenja? Hoćete li prihvati, kao što to čine umjetnici, da život duha prethodi i određuje vanjski život? Što je bogatiji i kreativniji život našeg duha, naše društvo je produktivnije i sretnije. Ako ste spremni to prihvati, a ne kažem da je to lako učiniti, onda vas moram pitati: jeste li spremni priznati to da je rat i svaki oblik nasilja nepotreban?

pozitivnu paradigmu društvenih promjena i važan korak u razvoju umjetnosti.

Leonard Bernstein umro je 1990. godine u New Yorku. Poznati časopis *New York Times* posvetio mu je prikidan epitaf i članak naslovjen *Umro je kralj glazbe*. Njegov ogroman utjecaj na svijet glazbe zasigurno neće biti zaboravljen i nastavit će se kroz nadaljeća stoljeća. ■

JEZIK NAZCA LINIJA

David Braić

Mnogo stoljeća prije Inka stvoren je povijesni spomenik na južnoj obali Perua koji je bez premca u svijetu... U pogledu razmjera i točnosti izvedbe, on nije manje značajan od egipatskih piramida. Ali dok tamo podizemo pogled prema monumentalnim trodimenzionalnim strukturama jednostavnog geometrijskog oblika, ovdje moramo s velike visine spustiti pogled prema širokim otvorenim prostranstvima prekrivenim zagonetnim linijama i crtežima koji su načinjeni na ravnici kao da ih je ucrtala divovska ruka...

Maria Reiche, Tajna pustinje

Još otkad je peruanski arheolog Toribio Mejia Xesspe 1927. godine ponovno otkrio¹ te neobične geoglife, kasnije nazvane *linijama Nazca*, ne prestaje zanimanje znanstvenika i javnosti za jednu od najzanimljivijih drevnih zagonetki na svijetu. Zahvaljujući naknadnim zapanjujućim otkrićima, 1994. godine ovaj je lokalitet proglašen UNESCO-vom svjetskom baštinom.

Smještene u pustinjskim ravnicama sliva rijeke Rio Grande de Nazca u Peruu, linije Nazca nalaze se na arheološkom nalazištu koje se prostire na više od 75 000 hektara. Znanstvenici vjeruju da je većinu linija stvorila kultura Nazca (oko 100. g. pr. Kr. – 700. g.), ali i kulture Chavina i Paracasa koje su joj prethodile. Glavno polazište za takvo datiranje je činjenica da su crteži smješteni u području koje su naseljavale spomenute kulture. Međutim, za izradu ovakvih crteža potrebne su vrlo napredne tehnologije mjerena, koje po svemu nadilaze mogućnosti spomenutih kultura.

Zanimljiva je teorija o načinu ucrtavanja linija i o njihovoј postojanosti u takvim pustinjskim uvjetima. U ovom je području pustinjska podloga prekrivena slojem šljunka i izlomljenog kamenja. Arheolozi su zaključili da su drevni narodi stvarali crteže uklanjajući taj površinski sloj tla do dubine od 15 do 30 cm, u nekim slučajevima i do 50 cm, otkrivajući time sloj ilovače svjetlijе boje.

Većina poznatih geoglifa nastala je uklanjanjem površinskog sloja samo s ruba figura, stvarajući tek njihov obris, dok su drugi nastali uklanjanjem šljunka iz kompletne unutrašnjosti oblika.

S obzirom na malu količinu kiše i erozije u pustinji, geoglifi su uglavnom sačuvani tijekom stoljeća. Za njihovu postojanost ključna su dva fenomena. Nakon apsorbiranja dnevne topline, neposredno iznad linije stvara se jastuk od vrelog zraka koji ih štiti od vjetrova. Zemljiste k tome sadrži vapno koje se u dodiru s

¹ Nazca linije spominje još 1553. godine Pedro Ciesa de Leon, španjolski konkvistador i kroničar Perua.

jutarnjom izmaglicom pretvara u čvrsti zaštitni sloj.

Postoje tri osnovne vrste Nazca linija: ravne linije, geometrijski crteži i slikovni prikazi.

Na obalnoj ravnici postoji više od 800 ravnih linija, od kojih su neke dugačke čak 50 km! Imajući u vidu da mnoge od njih prelaze i preko brdovitog terena, i danas bi bio veliki izazov napraviti ovako dugačke, ravne linije.

Osim toga, postoji preko 300 geometrijskih crteža koji uključuju osnovne oblike poput trokuta, pravokutnika i trapeza, kao i spirale, strelice, cik-cak i valovite linije.

Otkriveno je i sedamdesetak crteža životinja i biljaka: crteži pauka, kolibrića, majmuna, kita, ljame, patke, guštera, psa, kaktusa, cvijeta te raznih stabala, od kojih se neki prostiru na dužini od 370 metara. Posebno intrigira činjenica da neki oblici predstavljaju vrste živog svijeta koje nisu karakteristične za podneblje Nazca kulture. Postoje i prikazi poput ruke, čovjekolike figure, nazvane "Astronaut" te drugi neidentificirani oblici.

Tajna Nazca linija

Istraživanja Xesspea, koji je prvi skrenuo pažnju na njih, nisu bila potpuna bez pogleda iz zraka, što je bilo moguće razvojem zrakoplovstva od 1939. godine.

Amerikanac Paul Kosok i Njemica Maria Reiche,

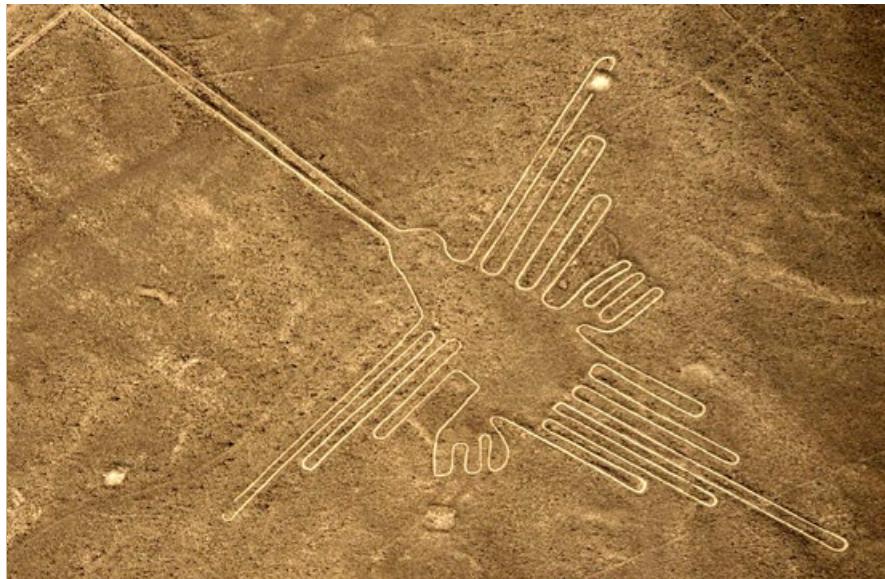
koji su među prvima proučavali linije promatraljući ih i sa zemlje i iz zraka, prepostavili su da se neke od njih poklapaju s pravcima izlaska Sunca u danima zimskog i ljetnog solsticija na južnoj hemisferi. Također, smatrali su da bi geoglifi mogli predstavljati nešto poput zemaljskih sazvježđa. Maria Reiche je primjenjujući svoja znanja iz geometrije, astronomije i umjetnosti dala najveći doprinos njihovu istraživanju, prezentaciji u javnosti i adekvatnoj zaštiti.

Međutim, u drugoj polovici XX. st., drugi istraživači, uključujući američkog astronoma Geraldha Hawkinsa, nisu se složili s astronomskim objašnjenjem geoglifa. Oni su smatrali da je teško utvrditi nebesku konstelaciju koja je postojala u vrijeme nastanka linija, te da stoga ne postoji dovoljno dokaza kojima bi se potkrnjepile prethodne teorije.

Teorija američkog antropologa Johana Reinharda iz *National Geographica* preusmjerila je istraživače na zanimljiv trag. U svojoj knjizi *Nazca linije: nova perspektiva njihova porijekla i značenja* on zastupa sljedeću tezu: "Čini se vjerojatnim da većina linija nije predstavljala orijentir za zemljopisni ili nebeski horizont, već je vodila do mjesta na kojima su se izvodili obredi za dobivanje vode i plodnosti usjeva."

Mnogi geoglifi predstavljaju simbole koji se mogu dovesti u vezu s vodom – važnim izvorom života u ovim iznimno sušnim krajevima peruanske obalne ravnice. Pauci su u mnogim andskim kulturama povezani s kišom, lovom i ratovanjem, a općepoznato je da se pauci pojavljuju prije kiše². Isto tako, kolibrić u drevnim kulturama Latinske Amerike predstavlja simbol plodnosti, a zajedno s majmunima pojavljuje se tamo gdje vode ima u izobilju – u džunglama Amazone. Prema ovim teorijama geoglifi su mogli biti ključni za prizivanje kiše. Neka novija istraživanja³ također sugeriraju da bi geoglifi mogli predstavljati markere za nalazišta vode pod zemljom.

Nazca linije nalaze se 450 km jugoistočno od Lime, na pustinjskoj visoravni između pacifičke obale i Anda. Crteži su jasno raspoznatljivi samo gledani s visine, a beživotna visoravan izgleda poput goleme prazne ploče na kojoj su divovske ruke nacrtale jasne i precizne geometrijske oblike i crteže. Otkriveno je preko 800 ravnih linija, 300 geometrijskih likova i 70 biljnih i životinjskih oblika, tzv. biomorfa. Neke od ravnih linija imaju duljinu do 50 kilometara, dok su biomorfi duljine od 15 do 365 metara (pauk – 46 metara, kolibrić – 50 metara, majmun – 110 metara, ptica koja podsjeća na kondora – 135 metara; gušter se proteže u dužini od 188 metara, a pelikan na 285 metara).

Goleme dimenzije geoglifa nadmašuju veličinom sve ono što su sagradile Inke, najveće carstvo u pretkolumbovskoj Americi, a stilom odudaraju od svih drugih ostataka pronađenih u Americi. Ono što je nepoznato nama danas, bilo je nepoznato i samim Inkama u vrijeme španjolskih osvajanja. Može se zaključiti da se radi o ostacima vrlo visoko razvijene nepoznate civilizacije čija starost seže nebrojeno mnogo vjekova unatrag i o kojoj možda nikada nećemo sazнати nešto više.

Zanimanje za fenomen Nazca još uvijek ne prestaje, što pokazuju i mnoga istraživanja koja su u posljednjem desetljeću na svjetlo dana iznijela više novih crteža, zahvaljujući kamerama visoke rezolucije instaliranim na dronovima. Godine 2011. japanski tim sa Sveučilišta Yamagata, kojim je rukovodio Masato Sakai, otkrio je novi geogif koji izgleda kao prizor obezglavlјivanja. Duljine oko 4,2 metra duljine i širine 3,1 metar, daleko je manji od ostalih Nazca prikaza. Također su pronašli prikaz mitskog stvorenja dugačkog 30 metara koje ima mnogo nogu i isplažen jezik.

Članovi Društva za američku arheologiju iznijeli su 2015. godine mogućnost da se svrha linija s vremenom mijenjala te da su linije u jednom trenutku predstavljale i rute kojima su peruvanski hodočasnici išli u hramske komplekse, poput poznate grobnice Cahuachi gdje su pronađena mumificirana tijela iz Nazca razdoblja.

Krajem 2019. godine spomenuti je tim japanskih znanstvenika u suradnji s američkom računalnom tvrtkom IBM uspio pomoću superračunala integrirati podatke dobivene satselitskim snimkama visoke rezolucije i dekodirati novi geogif. On predstavlja čovjekoliku figuru dužine oko pet metara. Očekuje se da će upravo upotreba najsuvremenije tehnologije dati velik doprinos u otkrivanju novih oblika, posebno jer se smatra da mnogi od njih nisu vidljivi ljudskom oku ni iz koje perspektive.

Pored svih dosadašnjih istraživanja, do danas ne postoji opće prihvaćena teorija i gotovo je nemoguće znati tko je načinio ove divovske crteže, kada, kako i u koju svrhu. Dok jedni u njima vide naznake astronomskog kalendara, za druge su to religijski simboli, a za one treće, odvažnije mašte – kozmodrom za posjetitelje iz drugih galaksija...

Iskustvo je i u ovom slučaju potvrdilo da ćemo teško dokučiti tajne drevnih civilizacija ako ih promatramo

i mjerimo iz suvremene perspektive i ogrćemo današnjim vrijednostima. Moguće je da će udruživanje arheologije i antropologije dati cjelovit i zanimljiv smjer ovim istraživanjima.

Treba imati na umu da nepostojanje pisanih dokaza mnogih drevnih južnoameričkih kultura, kao i poteškoće u razgraničavanju njihova djelovanja i prožimanja, ne čine razumijevanje njihova nasljeda nimalo lakim. Bogata materijalna kulturna ostavština na ovim prostorima još uvijek je neriješena zagonetka, a pokušaji njezina razotkrivanja i dalje se nastavljaju. ☀

² Izvor: Richard Burger, arheolog s američkog Sveučilišta Yale u tekstu "Spider God" Temple Found in Peru, National Geographic, 2008.

³ Peru's Nasca Lines Point To Water Sources, Suggest UMass Researchers, University Of Massachusetts, Amherst, 2000; The Ancient Nasca World, Rosa Lasaponara, Institute of Methodologies for Environmental Analysis, Italy

**Ne trudi se o
svemu znati sve
da ne bi u svemu
postao nezNALICA.**

Demokrit

